

SLAVJAN.

Časnik slovstven i uzajemen za Slavjane književne i
prosvětjljene.

Vreduje in na světlo-dava Matija Majar v Celovcé (Klagenfurt).

Číslo 2. Izhadja desetput v letě po jednoj cěloj listině i
velja s poštninój 3 fiorinte ali 2 rublja,

1873.

Poziv na predplatu.

Gospodi prijatelji i podporniki slovstvene uzajemnosti slavjanske se tēm učtivo povabe, da blagovolje predplatiti na časnik „Slavjan“.

Cělolětna predplata iznese 3 fiorinte ali dva rublja, i molimo uljudno, da napišu g. g. predplatniki razgovetno svoje ime i ime prebivališča i posłědnje pošte i pošlju listič zajedno s penezi, s dengami, poštnine prosto (franco) podpisanomu vredničtvu.

Gospodi predplatniki, kteri nisu 1. čisla Slavjana sprijeli, blagovoljite v predplatnom listě to spomenuti i zabilježiti, da se jim i 1. čislo časnika pošlje!

Vredničtvo „Slavjana“

v Celovcé (Klagenfurt, Kreutzberg).

Djanska uzajemnost slovstvena.

Književni i prosvětjljeni Slavjani raznih plemen su uže od davna prepričani i su uže o tom mnogo govorili i pisavali, da tak velik narod, kako je slavjanski, neobhodno potrebuje književnoga jezika, v kterom bi se spisovale knjige naučne i časniki naměnjeni všem književnim i prosvětjljenim Slavjanam. Uže lěta 1836. je izdal slavni Slavjan J. Kolar svoju knjigu: o slovstvenoj uzajemnosti slavjanskoj; obče znani Čeh, Venceslav Hanka se je cělo svoje življenje trudił, da bi Slavjani razna svoja narečja točnje upoznali i je toga radi izdal kratku izverstnu mluvnicu, slovnicu, česku, pa

takže poljsku sastavljenú točno po onom istom sustavu, po kojem je sastavil česku, i je to učinil toga radi, da bi se jasnějše prikazalo, kako jako sta si podobne češčina i poljščina; krome toga izdal je i slovnícu rusku; učeću se mladinu je opoměnjál, učiti i vaditi se cirilice, toga alfabeta upravo slavjanskoga. — Uže od několiko lét se odlična visokoučena gospoda ruska zanima slovstvom ne samo ruskom, nego i slovstvom ostalih slavjanskih plemen, to je, zanima se naukoj obče-slavjanskoj.

Isto tako se projevuje i pri Serbah blaga želja, da bi se oživěla djanska slovstvena uzajemnost med Serbami, Horvatami, Slovencami i Bolgarami. Slavno učeno društvo serbsko v Bělomgradu naměrava izdajati jugoslavjanski obči naučni rečnik (slovar), kteroga bi uzajemno spisovali učeni Serbi, Horvati, Bolgari i Slovenci.

V prijateljskom listě je pisal pred ne davnom jeden slavno znani spisovatelj slovenski (Slovak) o tom, kako je Slavjanam obči književni jezik potreben takole: „My Slovaci boli bysme prvi, ktorí by sa podrobili takemu vseslavjanskemu jazyku, lebo vieme, že sme slabi k utvoreníu významnej literatury. . . . Oblahčila by sa vec ešte viac prijatím kyrilice . . .“

Iz těh slov plamti taka iskrena uzajemnost i taka blaga težnja do obče-slavjanskoga jezika, da bi ugorsko-slovenski jezik hotel se i podrobiti književnomu jazyku slavjanskému, ako bi to trěbalo. Pa ni trěba nijednomu slavjanskému narečju ali jazyku podrobovati se nikomu, nego: ako se piše samo za jedno pleme, se piše čisto v njegovom narečji — onda, ako se naměrava pisati po slavjansku se piše opet v svojem narečji, i narečje se nikomu ne podrobuje, nego naprotiv se jednom povzdiguje, se zdokonalí, oplemeni, polěpša, tako rekuč, se samo několik poslavljaní, da ga, koliko moguče, lahko ponima i razumí vse slavjanstvo. I to ni težko, nego lahko, samo da počnemo Slavjani do sada latinice se služeći pisati knjižge i sostavke književnim i prosvětlenim Slavjanam naměnjene, cirilicoj gradjanskoj.

Takže Čehove se usiluju razprostraniti uzajemnost slavjansku. Tu bi se moglo navesti mnogo lěpih priměrov, ovdě stoj pak samo jeden priměr. — V Praze se izdaja od novoga lěta časopis v českom i zajedno i v ruskom jazyku pod naslovom: Славянскій міръ ali: Slovansky svět. On podporuje i razširuje uzajemnost slavjansku i izvěstjuje svoje čitatelje o tom, čo se děla v vědah, v slovstvě i v uměnji na slavjanském severě i jugě, na iztokě i zapadě.

Ko se v raznih stranah prostranoga slavjanstva spisovatelji tako hvalevredno trude i oznanjaju potrebnost slovstvene uzajemnosti slavjanske: se je toga radi podal take naš časnik „Slavjan“ v běli svět, dokazovat, da slovstvenu uzajemnost dokažemo djansko, dějstviteljno tēm, da se trudimo pred všem upeljati cirilicu za občeslavjanski alfabet i si prizadevamo pisati po uzajemnu, to

je, koliko moguće, razumljivo vsem književnim i prosvetljenim Slavjanam.

Daleko po široširokom svete slavjanskom se je razposlalo prvo čislo Slavjana. Iz mnogih pokrajin ni došlo ješće odgovora, kako su sprejemali časnik naš; od nekterih krajev imamo pak prijateljske dopise, da su Slavjana sprejemali s slavjanskoj prijaznostju klicaje: „Dobro došel! — Бог дај среčo! — Бог дај најбољи uspeh, obilno i vsestransko podporo od vseh korenitih Slavjanov!“ Dopisi nekteri su cirilicoj, nekteri latinicoj spisani. Jeden dopis iz Kranjske glasi takole:

„Serčno sem se oveselil čitavši, da počnete izdajati list zastopaje nam tako potrebno slavsko uzajemnost. Treba nam moči družiti i unitis viribus (sduženimi močmi) prihodnost si pripraviti. Fisično i duševno razcepļeni smo pritljikovci (zakerneli terpasliki, patuljci). Voščim zato podvzetju naj boljši vspeh!“

Neki blagorodni Slovenec iz Štajerske piše vredničtvu takole: „Гледајмо веч на то, что нас спојује, него на то, что нас разлучује!“ (Novice 1857.)

„Пречестни и велеучени господине!

То ме је же дуго занимало, знадем јербо, да неслога тлачи а слога јачи, те увидјам да, једно од најважњјих оправи учених списоватељев југославјанских је сада: подпомагати марљиво, да се наша наречја по малу сближају.“

„Дља тога радостним сердцем поздрављам започето дјло, јер озирати се на все славјанске брате, „то је что нас спојује,“ все друго нас разлучује, не води до никакве слоге!“

„Подписани дакле уљудно моли, да му благоволите пошиљати „Славјана,“ којему жели сретен успех, да се чим берже постигне циљ свет и једнак веђм правим Славјаном, — искрена „братскаја любовь“ и слога в веђм.“ —

Jeden učen Slovenec razlagavši svoje prijateljske navete glede upravljanja „Slavjana“ piše:

„Kar iz lastne skušnje vēm, Vam rad pripoznavam, da ima Vaše pisanje veliko dobro praktično stran, ker po Vaše se razumēmo Slovani ali Sloveni sploh (v obče) vsi . . . Želim da bi imeli srečo pri svojem prizadevanji i da bi pospeševali slovansko vzajemnost, za katero i jaz gorim, i dobivali le več i več podpirateljev.“

Iz Galicije je došlo vredničtvu „Slavjana“ ovako glaseće pismo: „Желая пособствовать Вашему очень хорошему предриятію посылаю я здѣсь три гулденовъ и прошу Вас заплачену часонисъ „Slavjan“ высылать даромъ одному учителеви, которому по розсужденію Вашему усмыслите. Да живетъ Славянскій народъ!

М. Гулла,

приходникъ.

Da se vidi, kako lahko ponima i razumi Jugoslavjan ruščinu, postavimo semo to pismo po jugoslovensku:

Želeč podpomagati Vašemu jako lépomu preduzetiji pošljem ovde tri forinte i prosim zaplačeni časopis „Slavjan“ pošiljati v dar jednomu učitelju, kteromu po Vašemu razsodjenji umislite.

Da živi Slavjanski narod!

M. Gulla,
župnik.

Po čestnom prikazě blagorodnoga darovatelja je sklenilo vredničtvo „Slavjana“ pošiljati zaplačeni časnik darom — budućim učiteljam naroda, dijakam (učnikam) v Narodnom Domě v Lvově. —

Iz Slovenskoga (Slovakej) pišu o časniku „Slavjanu“:

Blahorody Pane Redaktor! Vaš časopis „Slavian“ otvorenym naručim bol prijaty od všetkych, tu študujucich Slovakov. Idea ta, ktoru ste Vy prvý do života uviedol i v srdciach našich od davna imala sidlo svoje, len okamych (miglej oka) čakali sme, o ktorom prvý krok urobený bude k vyvedeniu epochalneho diela všeslovanskej reči. Vďaka Vam za to, že ste tejto idei venoval sily svoje; Boh daj aby tato zora pekne zrodila rano vo svete slovanstva.“

Вопросъ объ обще-славянской азбуцѣ.

(Од г. Никола Александровича Попова.)

Попытки ввести общее правописание у южныхъ Славянъ не были уже новостью. Въ сербской газеты Седмица которую издавалъ тогда въ Новомъ Садѣ г. Медаковичъ, была помѣщена статейка подъ заглавиемъ: „Есть ли возможность сближенія для южно-славянскихъ литературъ и языковъ?“ темою для которой послужила мысль, что различныя письменна значительно содѣйствовали въ разлучію славянскихъ литературъ. По поводу этой статьи, г. Маяръ помѣстилъ въ газетѣ *Novice* (Nr. Nr. 43 и 45 за 1857 годъ) статейку, подъ заглавиемъ: Наша Литература, въ которой онъ подвергъ подробному разбору вопросъ о томъ, отчего южно-славянскія литературы вообще и словенская въ особенности отличаются относительною бѣдностію. Главною причиною этой бѣдности, какъ въ упомянутой статьѣ г. Медаковича, такъ и въ статьѣ г. Маяра, выставлена, была литературная разрозненность южныхъ Славянъ. Четыре письменности: сербская, болгарская, хорватская и словинская дѣлили умственные силы южныхъ Славянъ, имѣли каждая своихъ немногочисленныхъ читателей и оставались другъ другу чуждыми. Почти ни одна книга, написанная на какомъ-либо изъ южно-славянскихъ нарѣчій, не находила себѣ достаточнаго числа читателей, которое могло бы покрыть расходы на ея печатаніе. Прежде изданія каждой новой книги авторъ ея обыкновенно собиралъ предварительно подписчиковъ, которые хотя сколько-нибудь могли бы покрыть издержки печатанія. Единственнымъ средствомъ

для успѣшнаго развитія южно-славянскихъ литературъ представлялось сближеніе ихъ между собой. Оба автора, поднявшіе вопросъ объ этомъ сближеніи, Медаковичъ и Маяръ, заявили однакожь, что сближеніе можетъ быть совершаемо только постепенно, начавъ съ уничтоженія главныхъ грамматическихъ различій и притомъ болѣе удобныхъ къ соглашенію. При такомъ сближеніи необходимо было также отказаться отъ всякихъ нововведеній и слишкомъ поспѣшныхъ реформъ. Г. Маяръ предложилъ въ своей статьѣ даже примѣры тѣхъ уступокъ, которыя могли бы быть сдѣланы Словенцами для сближенія ихъ языка и литературы съ сербско-хорватскою письменностію. Равнымъ образомъ предлагалъ онъ съ своей стороны и Болгарамъ, въ видахъ сближенія ихъ съ Сербами, писать такъ какъ писалъ Болгаринъ Іорданъ Х. Константиновъ (въ газетѣ Цареградскій Вѣстникъ за 1855 годъ). Но главнымъ и первымъ средствомъ къ сближенію между южно-славянскими литературами г. Маяръ считалъ принятіе Хорватами и Словенцами кириллицы вмѣсто латинской азбуки. „Изученіе кириллицы, говорилъ онъ Словенцамъ, не представляетъ большихъ трудностей для насъ. Четыре или пять буквъ, лишннихъ противъ латинской и греческой азбуки, легко запомнить. Бояться ихъ намъ нечего; вѣдь это не турецкіе яничары. Пускай наши Словенцы попробуютъ прочесть такимъ образомъ два, три нумера Сербскаго Дневника или Седмицы. Словари при этомъ не надо: если и встрѣтится слово малопонятное или невразумительное, то слѣдуетъ только продолжать чтеніе, и изъ общаго хода рѣчи легко уже будетъ понять смыслъ загадочнаго слова. Такое чтеніе должно быть предпринимаяемо цѣлыми кружками. При взаимной помощи легче будутъ, даваться и самыя объясненія неупотребительныхъ у насъ словъ. Затѣмъ пусть каждый изъ научившихся читать по-сербски напишетъ самъ кириллицей что-нибудь на словенскомъ нарѣчій. Наша обязанность должна быть отнынѣ двоякаго рода: Мы должны, съ одной стороны, приближаться къ сербско-хорватскому литературному языку, а съ другой, принять кириллицу. Но и то и другое можетъ быть достигнуто только современемъ, мало-помалу: кто хочетъ написать что-либо кириллицей, пусть пишетъ на первыхъ порахъ на обще-доступномъ у насъ словенскомъ нарѣчій. . . . Но во всякомъ случаѣ достиженіе указанной мною цѣли было бы величайшимъ счастіемъ для южныхъ Славянъ: число писателей увеличилось бы, число читателей еще болѣе; книги писались бы и раскупались бы охотнѣе, и литература сдѣлалась бы сильнѣе и обширнѣе. . . . Не дадимъ же ни вѣры, ни мѣста предубѣжденіямъ людей враждебныхъ къ этому дѣлу, которые, кто по злобѣ, а кто и по невѣжеству, стараются посѣять сѣмена раздора между братскими племенами. Будемъ обращать болѣе вниманія на то что насъ соединяетъ, нежели на то, что насъ разлучаетъ.“ Изъ этихъ словъ читатели наши могутъ видѣть, какое важное значеніе для всѣхъ Славянъ имѣетъ споръ о латинской и кирилльской азбукахъ. (Се надалује.)

Pitanje o obče-slavjanskem alfabetě.

Skušnje upeljati obče pravopisanje pri Jugoslavjanah nisu bile več novostju . . . V serbskom časniku Седмица (v číslama 9. i 10. za léto 1857.), kteroga je izdajal tada v Novem Sadě g. Medakovič je bil naměstjen sostavek pod nadpisom: Je-li moguće, da bi se sblížale jugoslavjanske literature i jeziki? Predmet toga sostavka je izviral iz misli, da različna pismena jako povećavaju različnost slavjanskih literatur. Vslěd toga sostavka je postavil g. Majar v časniku Novice (v číslama 43. i 46. za léto 1857.) sostavkič pod nadpisom: Naša literatura, v kterom je podrobno razbiral pričínu, po kteroj jugoslavjanske literature v obče i slovenska posebno su tako bédne. Glavnoj pričinoj te bédnosti se je kazala, kako v napomenutom sostavku g. Medakoviča, tako i v sostavku g. Majarja literarna razdrobljenost Jugoslavjan. Četire pismenosti: serbska, bolgarska, horvatska i slovenska su dělile umstvene sile južnih Slavjan, su imele vsaka svojih nemnogih čitateljev i su ostavale jedna drugoj tudjimi. Skoro nijedna knjiga napisana na kteromkoli iz južnoslavjanskih narečij ni dobila potrebnoga čísla čitateljev, da bi mogla se doplačati tiskarina. Pred izdanjem vsake nove knjige je njeni spisovatelj obično sbiral oprezno predbrojnik, da bi se vsaj za potrebu namirili stroški tiskanja. Tverdilo se je, da jedino sredstvo za procvětanje literatur jugoslavjanskih je, da se sblížaju med seboj. Oba spisovatelja govoreča o tom sblížanji Medakovič i Majar sta izjavila jednako, da se to sblížanje može izverševati toliko polagano, po časě, da se od početka slože glavne slovnične razlike i se zaměne prikladnějšimi. Pri takom sblíževanji bi se imelo i čuvati vsěh nevotarij i preberzih popravkov. G. Majar je predložil takže priměre, v kterih slučajah bi se Slovenci lahko sblížali jeziku i slovstvu horvatsko-serbskomu. Isto tako je on predlagal od svoje strane i Bolgaram, glede njih sblíževanja s Serbami, pisati tako, kako je pisal Bolgarin Jordan X. Konstantinov (v novinah Царградскіѣ Вѣстникъ za léto 1855). Pa glavnim i pervim sredstvom, da bi se južno-slavjanska slovstva sblížala med seboj, scěni g. Majar to, da bi Horvati i Slovenci sprijeli cirilicu městě latinice.*)

Naučiti se cirilice, je govoril Slovincam, nam bi ne bilo težko. Četire ali pet pismen, ktera se razlikuju od latinskih i gerčkih je lahko si upamtiti. Bati se jih ni potreba, saj nisu turski janičarji. Naj skuse naši Slovenci tako pročítati dva ali tri číslu Сербскора Дневника ali Седмице. Slovarja pri tom ni potreba: ako se i naleti něko neznano ali nerazumljivo slovo, se ima samo prodolžati

*) V knjigah i spisah naučnih naměnjenih književnim i prosvětlenim Slavjanam. (Primećanje vredničtva.)

J spisal „Bolgarski glas“, kojega bit ćem jač po slovenil, i hotel porobiti prevod v „St. Iko.“ ali prvo nalaganje bilo je — konfiscirano!

čitanje, i iz obsega reči se uže lahko pogodi pomēn neznanoga slova. Dobro bi bilo da bi tako čitalo se v cēlih druŹtvah. Pri uzajemnoj pomoči se loŹeje razjasnuju slova pri nas neznanā. Zātēm vsaki, kto se je uže naučil čitati cirilicu, naj skusi sam napisati nečto, budi čto budi, v slovenskom narečji pismenami cirilskimi Naša težnja ima biti od sada dvojverstna, da se iz jedne strani pribliŹavamo serbsko-horvatskomu (slavjanskomu) literarnomu jeziku i iz druge strani, da sprijememo cirilicu. Pa i jedno i drugo se moŹe doseči jednom po časē, malo po malu; kto hoče napisati čtokoli cirilicoj, naj piše v početku v obče znanom nam narečji.

Pa to je gotovo, da, ako bi te od menē imenovani cil dosegli, bi bila to naj večja sreča za Jugoslavjane; čislo pisateljev bi se pomnoŹilo, čislo čitateljev ješče več; knjige bi se spisovala i kupovale ohotnēje, slovstvo bi se povečalo i okrepiło . . . Ne dajmo ni vēre ni mēsta obsēnam ljudi suprotivnih našemu dēlu, kteri stranoj iz zlobe, stranoj iz neznanstva gledaju posējati seme prepira i nesloge med bratskimi plemenami. Gledajmo več na to, čto nas spojuje, nego na to, čto nas razlučuje.“

Iz tēh slov čitatelji naši lahko uvide kako vaŹno značenje ima za vse Slavjane razpravljanje o latinskem i cirilskom alfabetē“

(Se nadaljuje.)

Čto nam je sada činiti?

V sadajnih obstojateljstvah se očkakuje od Slavjana prosvētjenoga slēdeče:

1. Da zna čitati slavjanske knjige, budite tiskane cirilicoj ali latinoj. KnjiŹevni Rusi, Serblji in Bolgari to uže v obče znaju, ako bi pa kteri Slavjan ne znal cirilice, se lahko, skoro ne vēdeč kada, nauči, samo naj čita časopis Slavjan.

2. Da latinice do sada se sluŹeči Slavjan se nauči pisati svōje narečje cirilicoj. Pisma cirilskoga se lahko nauči iz knjiŹice slovenske: *Predpisi latinsko in cirilsko slavenski*. Предписи латинско и цѣрилско славенски, na svētlo izdal Matija Majar i se dobi pri vredniku Slavjana za 50 kr. avstr. vrednote. VeŹbati in vaditi se cirilice se moŹe lahko tēm, da pošlje nekada kak kratek sestavkič v kteromkoli narečji slavjanskom cirilskimi pismenami spisani v časnik Slavjan. Dolge učene razprave (Abhandlungen) se v te časnik sprijemati ne mogu, se prostora nedostava, kratki sestavkiči obsegajuči moŹebiti samo nekih 10 ali 12 redek, so za naše sadanje okolnosti neverjetno vaŹni i poljezni po tomu, čto se jih lahko nekoliko sprijeme v jedno čislo Slavjana po kterih se lahko v vsa-

kom čislé prijateljsko oglasimo jeden drugomu mi Slavjani raznih narečij, — čto je jako važno.

3. Da si prisvoji kratek obzor slovstva slavjanskoga na najmenje onoga predmeta, kteroga študira, ali o kterom spisuje. — Rusi izdavaju osobiti časopis, kterom se oznanjaju knjige tiskom izdane. — Čehi imaju: „*Věstník bibliografický*, časopis pro literaturu, hudbu a umění,“ kteroga izdava i uređuje obče znani spisovatelj Fr. A. Urbanek; majetnik a nakladatelj je knjižara J. L. Kobra v Praze. — Po takih knjigopisnih časnikah si vsaki lahko prisvoji potreben obzor slovstva ruskoga i českoga. Teže se zvě o novo izdanih knjigah jugoslavjanskih; koliko moguče bude se trudil Slavjan jih oznaniti čitateljam svojim.

4. Da si prisvoji kratek zemljepisni (geografički) obzor slavjanstva, to je, da se seznaní zemljami, v kterih stanuju Slavjani. To učini jednoduhu tým, da si nabavi, kupi, knjigu: *Narodopis slovansky*, od J. P. Šafarika, v kteroj je krasni zemljovid slovansky (Landkarte) na kterom se jednim pogledom vidi čela zemlja obljudjena Slavjanami v Evropě s medjama do kterih sega jezik slavjanski. Buduč pako da blizo tretjina Asije spada k državě ruskoj, bi imel Slavjan i o Asiji si pribaviti potrěbno zemljopisno znanje; k tomu posluži zemljovid Asije izdan v naj novějšem vremeně, čto se na zemljovidě pozna iz toga, ako je město Taškend zabilježeno uže kako k Rusiji spadajuče.

5. Da se soznani posleđnič s zgodovinoj starih Slavjan. To može doseči tým, ako bude rad čítal časopis „Slavjan.“ Vredničtvo toga časopisa vseserdno želi čitateljam svojim donašati sastavke o takih predmetah, kteri bi zanimali vse čitatele zajedno, budite iz kteregakoli plemena slavjanskoga: k tomu pa ni priličnējega i sposobnējega predmeta, nego upravo stara zgodovina slavjanska: zato bude Slavjan donašal redom sastavke o staroj zgodovině Slavjan. Ti sastavki se budu pisali cirilicoj, ktere se služi daleko većja čast Slavjan, to je njih već od 62.000.000 osob, se budu pisali uzajemnim jezikom slavjanskim, koliko po sadajnih okolnostih moguče, književnim Slavjanam kterogakoli narečja lahko ponjatnim i razumljivim.

Naj radějše bi, to se vě, Slavjan pisal jezikom obče slavjanskim, kteroga pa do sada točno ustanovljenoga neimamo, kteri nam izraste jednom po uzajemnosti slavjanskoj: sada budimo zadovoljni i Boga zahvalimo, ako tako pisati možemo, da se Slavjani raznih narečij vsaj za potrěbu i za silu, razumimo; po malu se budeta nam lěpše ugladila i sveršila pravopis i književni jezik slavjanski.

О СЛѢДАХ ПРАСЛАВЈАН.

Знанје згодовіне јако важно.

Уже нѣка измишљена приповѣдка и праздна басењ (novela roman) може бити нѣкада доста занимљива, много занимљивја, и важнја је пак приповѣдка нѣке важне истините пригодбе. Праздна басењ, буди себѣ занимљивја, остане однако подобна једном живописаному огњу, живописаној гостији али живописаној деревњи, статку, леко да јих завољу живописне лѣпоте ради погледамо, але при живописаному огњу се не можемо загрејти, к живописаној гостији се не можемо всести, в живописаној деревњи не можемо пребивати. Веч вреден је истини огонь, дѣјствителна гостија и скутечна деревња од живописаних: исто тако је веч вредна, је полезнија и подучљивја приповѣдка истините пригодбе од праздне басни.

Нај важнја и нај подучљивја је пак згодовина народна: она објема нај важнје весеље и жалостне, сречне и несречне пригодбе, ктере су народ задевале.

Уже о прилѣтном и пожілом мужѣ се нерѣдко рече: то је умен и скушен муж, кер је в долгом својем живљенји много видл, чул, многа преживл и скусил. Славјан читајучи згодовину својега народа се постави пак на тако високо станишче, да из њега мотри не само на важне пригодбе само једнога јединога човека, него на много важнје пригодбе цѣлога много милијонов особ обсегајучега народа, пригодбе, које су се случиле не в времену једнога човечскога века, него в нѣколико сет и в нѣколико тисуч лѣт.

Славјан знајучи прилѣчно згодовину својега народа цѣло народно живљенје мотри од праве стране и га јасно понима, он спозна, како су се развиле размѣре, в ктерих народ сада живи, он зна потребе народне, увиди прави помѣн појединих пригодеб народа се тичућих, спозна извор пригодеб и нѣх вѣроподобне послѣдце и зна своју родољубну дѣлавност всегда благополучно удесити и вредити в пользу народа. Основателно спознава из минулости притомност и спредити својој ученостју в далеку будучност. Згодовина га просвѣтљује.

Он позна значај својега народа, његове обичаје, наваде, вѣ одкуда извѣра велика множина народних јигер, пѣсењ, пословиц и разних љубопитних, згодовине невѣшчему чудних и неразумљивих народних приповѣдек; он се њиховој мѣној наслађује, њихову просвѣтљеност и благоправје обдивује, и се јих радјује вѣдеч, да су то красни останки стародавне подивогодно високе просвѣте народа славјанскога.

Како нѣкак сѣромак стоји ведлѣ такога згодовиној својега народа просвѣтљенога Славјана, згодовине невѣшти човек. — Значај

народа і розміре, в ктеріх живі нерѣдко криво пони́ма; он тумара, како в нѣкој меглѣ. Народні обичаји, јигре, пѣсни, приповѣдке і пословице славјанске, в обче цѣло народно живљенје је њему загадочно і неразумително. Нерѣдко си мисли, да ти прастарі драгоцѣни останкі стародавне державне составе і високе просвѣте славјанске извѣрају из нѣке народне фантазије і санјарије, да су то саме праздне вѣре, праздне измишљотине, да су то миті і саге, да су то саме бѣсовске і сатанинске гердобе, несподобности. Нѣкада си умисли, да су те прастаре прісно і чисто славјанске драгоцѣности пришле мед наш народ из тудѣнства, буді од Скандинавцов, буді од Латінов, буді од Геленов. — Ако се му наскитне нѣко старо затемнело слово, на примѣр: Купало, Коледа, Јаріло . . . се му чині, да су то имена нѣких богов али на богинь, али на имена бѣсов і худічов.

Народ незнајучи своје згодовине је мед народами на божјем свѣтѣ права сирота, која је заблудила од својих богатих і знаменитих родителјев і позабила нѣх име і згубила родствені лист. Сам мисли, да је сирота і свѣт га почита таке сиротој, і остане сирота незнана, хотъа (премда, буд да) дојде в деревњу і в статеk својих богатих і знаменитих родителјев.

Знаѣње згодовине својега народа је јако важно і полъезно.

О лѣтопочетѣ.

Згодовина оспѣва се на лѣтопочетѣ. Закладно лѣто, на ктером се има оспѣвати цѣл лѣтопочет згодовине, должно біти од ученога свѣта точно долучено і за стално спрїјето, јначе се вес лѣтопочет маја і колеба.

Лѣтопочет почеті од лѣта стварѣња свѣта ні годно по тому, что старі учењани се грозитанско оддалјују једен од другога при установљенји лѣта од стварѣња свѣта; на примѣр, Діодор пише: „Египтскі духовники почитају од времена владе солічнога бога до похода Александра Великога в Асију около 23.000 лѣт.“¹⁾ Бабилонскі велхви али калдѣји су тврдили, да је свѣт стар уже сто тисуче лѣт, і Китајци бајају, да стоји уже милціоне лѣт.

Свето писмо старога завѣта имамо в разних језиках списано, на примѣр в самаританском, геленском і латинском, і тамо се почита по старости старих очаков; па в нѣктерих списах светога писма се мед очаками најде і Арфаксад, в јиних се га недостава, і из тога извѣрају неједнакости в лѣтопочетѣ.

Много учених муж се је уже труділо подвугодној прилѣжностју і ученостју налѣжито вредити лѣтопочет тѣх прастарих времен, па предмет се је скоро јешче веч помѣшал.

¹⁾ Diodor I. 26.

Ми се в све те чудно учене разираве нечемо упушчати, него ми спрјемемо једнодухо за основну точку лѣтопочета лѣто родства Христова. То лѣто је од ученога свѣта точно опредѣљено и в обче за стално спрјето и од тога лѣта будемо назначовали лѣтопочет пригодеб в згодовиѣ славјанској опредѣљујучи, колико лѣт се је то али оно случило пред али по родствѣ Христовом.

В нај давиѣјших временах чловечанства до времена царя Нина около лѣта 2.000 пред Христом се не може никакі лѣтопочет навести, него ту се згодбе само помѣрно једна к другој могу ставити в ред, да се рече, то и ово се је пред згодило, него исто и оно.

Од времена Нина до почетка војне тројанске лѣта 1193. пред Христом се може тѣтопочет навести само на толико, да се в обче установи, в ктером столетји се је ниѣто пригодило и али се је пригодило в почетку али в срѣдѣ али на концѣ тога али онога столѣтја.

Точно установљено и доказами потвердѣно од старих и нових ученјаков је лѣто, в ктером се је почела тројанска војна, и лѣто разоренја славнога мѣста Глија. Звѣздословно, на минуто точен је лѣтопочет бабилонских велхвов звѣздословов именовани: добој (аега) Набонацарѣвој, ктера счита и броји точно од полдна 26. фебруаря лѣта 747. пред Христом; који лѣтопочет је тако на минуто точен, да се га и днешни ден служе звездослови в својих звѣздословних истраживанјах и записках. В осталом се пригодбам в тѣх стародавних временах може обично лѣто само приближително назначити, да се пристава, то али оно се је случило около тога али онога лѣта.

О слѣдах Славјан в Индији.

О нај давиѣјших временах чловечанства од лѣта ? до времена владе царя Нина около лѣта 2.000 пред Христом.

Нај перва вѣст в згодовиѣ славјанској недвојбено истинита гласи: Славјански народ спада к задругѣ, к дружбѣ, к родовиѣ народов индоевропских.

К задругѣ индоевропских народов спадају слѣдечи народи и то:

В Асији:

1. Народ индички. Люди тога великога народа именују самі себе Хиндуис и пребивају в садајном Индостанѣ и в ближних њему покрајинах; су раздѣљени на многе люднате роде; почита се јих веч од сто и десет миліјонов душ. Они говоре и поднес једним њим обчим језиком, ако равно раздѣљеним на иѣколико наречјѣ. Стари њих језик ниѣ уже вимерл бил је они извирни, стародавни, богати и високо изображени језик именован санскритски. Садајна наречја именују се пракритскимі.

Семо причитају се и иѣктера мало познана племена, на примѣр так и именовани Сиахпухи и Каѣри по горовји Хиндукушу, о ктерих језику о

поводѣ се мало вѣ; онда Цикани, јако то нѣкоји мисле, потомци старих индичких Сигинов; число људи тѣх малих племен се точно не може казати, вѣч од шест милијонов особ се јих не спочита,

2. Народ афгански од стародавна велик и мочен пребива на западѣ изходне Индије. Парси јих именују Афган, сами себе пак Пуштун, в множном числѣ: Пуштане, в Индији јих зову: Питан али Патан. Јих је близо осем милијонов особ.

3. Народ перски; сами именују се Фарсами, в старих временах славни народ под именом Партов знани. Нѣх језик се уже од давна дѣли на двѣ наречји, једно се именује Дери, и се говори обично на дворѣ царѣв перских и в земљама Хорасан и Фарс, друго пак на јужном приморји и в крајинѣ Сусијанѣ. Сада се почита људи народа перскога близо 12 милијонов.

Говор тако званих Бухаров али обиватељев мѣст велике и мале Бухарије до медје китајске, је властиѣ новоперски. Число Бухаров се точно не може повѣдати, нѣкоји јих начитају близо два милијона.

4. Народ курдски. Курди пребивају в Курдистанѣ и в нѣкојих крајях западне и северне Персије и кромѣ тога и разтрешено и по Месопотамији и Сирји. Сами се именују: Курд али Курманджје. Курд је слово перско и помѣни: јуначки, је подобно славјанскому горд. Курдов је једном близо полдруги милијон.

5. Народ арменски. Армени именују сами себе Гајкан и пребивају в цѣлој горнатој Арменји, подѣљени под владе церску, турску и руску.

Нивјини нѣх говор се од старога јако разликује. Народа тога се почита около десет милијонов особ.

6. Народ Аланов али Асетинцов по горовји Кавкаском. Сами зову се Ирон и покрајину своју Иронистан, су потомци старих Медов, почита се јих само около 32.000 особ.

В Европѣ:

7. Народ словански али славјански, једен од нај вѣчјих народов на свѣтѣ, он поседује скоро двѣ третинѣ Европе и скоро шестину цѣле земље. Они пребивају али сами али заједно с јиними народима помѣшани в Русији, в Пољској, в Познанји, в изходној и западној Прусји, в Лужицах, в Шлезји, в Ческој, в Моравѣ, в Галицији, в Угорској; в југославјанских покрајинах, то је: в Крајској, в Штајерској, в Корунској, в Горицѣ, в Терстјанском предѣлѣ, в Истрѣ, в Хорватској, в Славонији, в Далмацији, на островах далматинских, в Србији, в Болгарји, в Македонји, в Босиѣ, в Херцеговинѣ и в Чернојгорѣ; нѣктере осаде се најду и в Геладѣ, в Арнаутској и в долњѣј Австрији. Славјани говоре славјански језик в неколико наречјях. Памѣтигодно и занимљиво је, да су та наречја по говорѣ припростога народа си много подобнѣја и ближја, него наречја книжевна, ктера се не мало и непотрѣбно разликују служеч се различним писменима, латинским и црклским, и различним правописами. Всега славјанскога народа се спочита около 80,000.000 особ.

8. Народ геленски в стародавнѣ преславен ради своје просвѣте,

говори i пише сада по новогеленску i обсеже само близо 4 али 5 милијонов особ.

9. Народ латински, али како се сада обичије рече: народи романски. Семо спадају Италијани, Шпанјоли, Португали i Француси. Такоже Англежи би се могли ту семо спочитати по тому, што је њих језик случен из латинскога i нѣмечкога.

10. Народ германски, јако људнат народ. К њему се спочитају кроме властних Нѣмцев i Холандчани, Дани i Шведи, i ако би се к њим причитали i Англежи, би те народ обсегел над 60 милијонов особ.

11. Народ келтички. Саме се именују Галами. К тому народу спадају Каледони, горали скотски i Ири, су потомки старих Бритов. Почита се јих близо 8 милијонов особ.

12. Народ кимбриски. Келти су јих звали Белгами. Њих потомки пребивају в северо-западној Францији в тако названој Бретанији, онда в Англији Брејзари i Валшчани в садајној земљи Валиској i Коривалѣ. Њих се спочита близо два милијона особ.

13. Народ литевски. Особито знаменит дље тога, да је његов језик мед индоевропским језикама језику санскритскому нај подобнији i стоји ради те подобности в срѣдѣ мед језикама санскритским i славјанским. Литвану живу дѣлом под владој руској, дѣлом под пруској, спочита се јих близо два милијона.²⁾

Да спада славјански народ в задругу али сродство индоевропских народов то доказује недвојбено подобност језика славјанскога с осталим језикама индоевропским; ради тога се i нај старејши слѣди Славјан имају тражити i јискати в Индији. Зато будемо јискаје нај старејше слѣде Славјан промотрили земљу Индију, народе индичке в нај давнијших временах i будемо прегледали нај старејше вѣсти чловечанства, али се најде в њих слѣд Славјан — все само кратко, само на толико, колико то задева згодину славјанску. Последнич хочемо попрашати (запитати) i сада живече припросто људство славјанских племен чега? се оно јешче спомѣња о оних прадавних добах в Индији.

(Се надалује.)

Dvě lěpě misli uzajemně.

Jednu iz těh dvěh misel je izgovorilo slavno serbsko učeno družtvo v Bělogradě serbskom, drugu slovensko spisovateljsko družtvo. „Slavjan“ si počita za svoju čestnu dolžnost od vsake těh dvěh misel několiko slov pogovoriti.

Na sastanku (shodě) slavnoga učenoga družtva serbskoga 2. marca 1871 je čital g. Stojan Boškovič redovni član družtva svoj

²⁾ J. П. Шафарик. Starožitnosti slovanske. стр. 28.

predlog, da bi Jugoslavjani sestavili jugoslavjanski obči naučni rečnik, to je: slovar. — Ta misel zadeva jednako Serbe i Horvate, Bolgare i Slovence i zato budi nam dovoljeno iz onoga predloga nektera osobito važna slova uvesti i onda pristaviti i svoje skromno mněnje. G. Boškovič govori naudušeno med ostalim: „... nužno je naročito, da se na književnom i naučnom polji živo nje-guje uzajemnost i bratska sveza izmed nas (Serbov) i srodnoga nam naroda horvatskoga, slovenskoga i bolgarskoga, jednoj besědoj: izmed jugoslavjanskih plemen (izverstno i krasno! Vred.)... ako ho-čemo uže jednom ozbiljno da pogledamo: kako bi se naše jugo-slavjansko pleme . . . preporoditi moglo, je potreba pred vsěm, da jasno označimo cil (naměru) i da izměrimo vsu svoju umstvenu i gmotnu snagu (materialnu moč) svoju, kateroj bi mogli razpolagati v tom velikom historičkom dělé, ktero bi činilo epohu. Pojedine prosvětljeněje glave su pri vsěh četirěh srodnih jugoslavjanskih plemenah budili dremajuću sověst v svojem narodě. No sada je prišlo vreme, da se sjedinjenim trudom vsěh glav, ktere v jugo-slavjanstvě uvide razměre i potrebe svojega naroda, pristupi složno k velikomu poslu i dělu, sjedinjenja književnosti jugoslavjanske...!

V tom smislě se meni čini, zdi, da se naj pred sověst širi pa dējansko se pokaže, da je zajednička jugoslavjanska književnost moguća i moguć i put i načın (sposob) k tomu cilu, da se sdruženj snagoj vsěh južnoslavjanskih družtev počne širiti i obnarodovati nauka pri vsěh četirěh plemenah. Pervi pak ozbiljněji početek v tom svetovnovažnom poslě čini i zdi se mi, da bi se uspešno učinil i storil: ako se serbsko učeno družtvo stavi v dogovor s serbskoj Maticoj v Novom Sadě, s jugoslavjanskoj akademijoj nauka v Zagrebě, s slovenskoj Maticoj v Ljublaně i s bolgarskim književnim družtvom v Brailě i v Bukureště — i da se sdruženim trudom i sdruženimi sredstvami izda obči rečnik (slovar) znanja i nauka za serbsko-horvatski, slovenski i bolgarski narod.“

To je krasna uzajemna misel tičuča se vsěh plemen jugoslavjanskih, vrědna da se promotri od vsěh strani. Tukaj stoj mnenje iz Slovenije, Vse poskusite i čto je boljega izberite i zahranite. Več oči, več vidi.

Naměrava se izdati naučni rečnik sdruženimi močmi za serbsko-horvatski, slovenski i bolgarski narod.

Najpred bi se imelo točno ustanoviti:

Ali bude naučni rečnik naměnjen osobljivo priprostomu ljudstvu serbsko-horvatskomu, slovenskomu i bolgarskomu, koje čita obično samo knjige v svojem narečji tiskane; ali bude naměnjen književnim i naučnim Jugoslavjanam serbsko-horvatskim, slovenskim i bolgarskim?

To bi imelo se točno ustanoviti i določiti, da spisovatelj vě, kako ima svoje sastavke udesiti v narečji i pravopisě.

Ako bi bil naučni rečnik naménjen osobljivo priprostimu ljudstvu serbsko-horvatskomu, slovenskomu i bolgarskomu, onda bi trebalo ga izdajati za Serbe v čisto serbsko-horvatskom jeziku cirilicoj, za Horvate opet v čisto serbsko-horvatskom jeziku latinoj, za Slovence v čisto slovenskom jeziku latinoj i za Bolgare v čisto bolgarskom jeziku opet cirilicoj. To bi se izdal naučni rečnik v četiréh narečjih — i ako bi se izdal samo v serbsko-horvatskom narečji, onda bi ne bil uzajemni jugoslavjanski, nego samo serbsko-horvatski naučni rečnik. Ako bi se izdal v vséh četiréh narečjih bi se tém ne kazala pred svetom naša uzajemnost, nego naša razdrobljenost. I to bilo bi proti našej naméři i ne bilo bi dobro. — Izdajati tekst serbsko-horvatski dvaput poleg sebé, jedanput cirilicoj, drugiput ono isto latinoj, se čini nepotrebno, izgledalo bi to tako, kako da bi mi Slavjani niti čitati ne znali v obéh alfabetah. Onda ako bi se izdajal v četireh ali v dvéh narečjih bi teksti se ali zravno sebé tiskali, da bi se silil človek one iste članke kupiti, i v svojem i v drugih narečjih — sila nije nigda mila, ali pak bi se članki po raznih narečjih v posebne svezke vezali; tu bi se opet kazala razdrobljenost naša.

To vse ne kaže dobro.

Nam se zdi, da bi sverhi našej naj bolje odgovarjalo: da bi izdal se naučni rečnik za vse Jugoslavjane v jednom jedinom tekstu v narečji serbsko-horvatskom — samo cirilicoj i jezikom uzajemnim, takim, da bi vsi Jugoslavjani razuméli.

Književno uzajemnost bi Slovenci lahko v slédečem djansko skazali spisovaje v naučni rečnik:

1. Pisali bi cirilicoj, ker daleko večja strana Slavjanov se cirilice služi.

2. Bi mésto slovenskega *ó*, na primer: *dob, zob, mož; si vidil moju mlado sestru; oni nesejo, bijejo, metnejo, pišejo, kupujejo* sprijeli *u* na primér: *dub, zub, muž; si vidil moju mladu sestru; oni nesu, biju, metnu, pišu, kupuju.*

3. Bi sklanjali pridavna imena imajuča pred koncovkoj *ž, š, č, j*, kako do sada na: *ega, emu, em, vručega, vručemu, pri vručem;* vsa ostala pridavna pak na: *oga, omu, om, velikoga, velikomu, pri velikom.*

Dual bi Slovenci v svojih sostavkih zaderžali i na konci slov oni slavjanski *l*: *orel, dal, nesel, volk, polk, mésto: orao, dao, neso, vuk, puk;* ostalim jugoslavjanskim plemenom ostalo bi svobodno pisati v téh slučajih *l* ali *o*. Budimo posebno sada v početku svobodomiselní glede jezika i pravopisanja: neka se pozna uže na jeziku i pravopisanji, koji sostavek je spisal čestit Horvato-Serb, koji marljiv Bolgar i koji uzajemen Slovenec, samo da je spisan cirilicoj i uzajemno, to je približevavno.

Tako bi mi Slovenci gledali pisati uzajemno i približevavno; potem bi slovenski "sostavki izgledali blizo tako po slavjansko, kako v pritomnom čislě Slavjana sostavek: „О сльѣдахъ праславянъ.“

Kako bi možebiti serbsko-horvatsko narečje se uzajemno približalo v někojih slučajah južno-slavjanskomu narečju, o tom bi se posvetovali Horvati, Serbi i Bolgari.

Budi kako budi, ali se počne izdavati uže sada naučni rečnik jugoslavjanski ali ne — samo njegujmo tu krasnu uzajemnu misel — i ako bi se ne dalo spisovati na mah naučni rečnik, skazujuemo svoju uzajemnost slovstvenu pri vsakoj danoj prilici i priloznosti, da, na priměr, ako nič jinoga, vsaj napišemo někada kak kratek sostavkič v serbsko-horvatskom ali bolgarskom ali slovenskom narečju cirilicoj i po uzajemnu v časnik „Slavjan“. Samo počnimo: Dobro početo, je uže na polo dodělano.

(Se nadaljuje.)

Književne vėsti.

V obće se može reći, da smo Slavjani, osobito Jugoslavjani, v slaboj književnoj i slovstvenoj svezě med seboj. Teško zvě Slovenec o izišavših knjigah horvatskih i serbskih, ješće težje o bolgarskih i ruskih. A v tom postoji upravo slavjanska uzajemnost, da gledamo se bližje upoznati i međjusebno se koristiti knjigami izdanimi v raznih narečjah slavjanskih. Radi toga bude Slavjan po prilikě donašal i popis knjig, kako ravno jih bude zvědel.

Arkiv za povėstnicu jugoslavensku. Knjiga IX. Uredio Ivan Kukuljević Sakcinski. Izdan troškom družtva za jugoslavensku povjesticu i starine. U Zagrebu. Obseg: I. Politička povjesticna. II. Cerkvena povjesticna. III. Književna povjesticna: 1. Bogoslovci. 2. Jezikoslovci. 3. Pjesnici. 4. Povjesticni.

V toj knjigě su ponaměšćeni prav po uzajemnu sostavki tiskani některi latinoj některi cirilicoj i v jednom sostavku se najde i glagolitica.

Arkiv. Knjiga X. Nastavljenje iz knjige IX. Književnici u Hervatah s ove strane Velebita, živivši u prvoj polovini 17. vieka od Ivana Kukuljevića Saksinskoga. Zanimivo velma ne samo za Horvate nego i za Slovence i v obće za Jugoslavjane.

Nastavljenje k knjigi IX. Arkiva dalje: 5. Zemljo- i mjestopisci. 6. Socialno-politički pisci. 7. Pravoslavni pisci. 8. Hrvatsko-magjarski pisci. 9. Sumnjivi pisci. II. Politička povjesticna III. Običaji.

Osobito zanimljivo se čitata: životopis Jurja Križanića Nebljuškoga i Nikola grofa Zrinskoga; onda: Zapisci Barona Baltazara Patačića i grofa Adama Oršića od godine 1691 do 1814.

